

Priloga 1

PROGRAM IN STROŠKI IZVEDBE UKREPOV ZA ZATIRANJE IN PREPREČEVANJE ŠIRJENJA ZLATE TRSNE RUMENICE ZA OBDOBJE 2023–2025 IN NAČIN FINANCIRANJA PROGRAMA ZA OBDOBJE 2023–2026**1. UVOD**

Zlata trsna rumenica je neozdravljiva bolezen trte, ki jo povzroča karantenska fitoplazma *Grapevine flavescence dorée* (FD). Pridelek v okuženih vinogradih je slabši po kakovosti in količini, okuženi trsi lahko v nekaj letih propadejo. Bolezen se v vinogradih zelo hitro širi s pomočjo prenašalca ameriškega škržatka. Bolezni ni mogoče zdraviti, temveč se lahko le preprečuje z zatiranjem ameriškega škržatka s fitofarmaceutskimi sredstvi in v primeru okužb z odstranjevanjem obolelih rastlin. Okužba z zlato trsno rumenico se lahko širi tudi z okuženimi trsnimi cepljenkami, cepiči in podlagami. Če ne ukrepamo pravočasno, bolezen lahko doseže razsežnosti epidemije in povzroči veliko gospodarsko škodo, ki se odraža v izpadu pridelka in propadanju okuženih trsov. Več informacij o zlati trsni rumenici je na voljo na spletni strani Uprave Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR) <https://gov.si/zlata-trsna-rumenica/>.

Zaradi velikega fitosanitarnega tveganja, ki ga ta bolezen vinske trte predstavlja v vinogradih, že od leta 2002 poteka načrtno spremljanje in ugotavljanje navzočnosti v okviru državnega programa monitoringa. Sistematično in kontinuirano potekata tudi izvajanje predpisanih ukrepov in nadzor fitosanitarnih inšpektorjev v skladu z Zakonom o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 62/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/10, 40/14 – ZIN-B in 21/18 – ZNOrg) in Pravilnikom o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje zlate trsne rumenice (Uradni list RS, št. 48/14, 49/16 in 8/17) ter Izvedbeno uredbo komisije (EU) 2022/1630 z dne 21. septembra 2022 o vzpostavitvi ukrepov za zadrževanje fitoplazme *Grapevine flavescence dorée* na nekaterih razmejenih območjih (v nadaljnjem besedilu: Izvedbena uredba 2022/1630/EU).

Zlata trsna rumenica je bila v Sloveniji prvič ugotovljena leta 2005 v slovenski Istri v okolici Kopra, v letu 2008 je sledila najdba v vinorodni deželi Posavje, v letu 2009 pa v vinorodni deželi Podravje. Sledili so izbruhi v slovenski Istri, na Krasu in Dolenjskem v okolici Novega mesta. **V letu 2021 je prišlo do izbruha na območju Ljutomersko-Ormoških goric, kjer gre za največji množični izbruh zlate trsne rumenice v Sloveniji.**

Na tem območju se je zlata trsna rumenica kljub izvajanju ukrepov tako razširila, da predstavlja resno grožnjo za obstoj slovenskega vinogradništva. Ogrožena je ne le vinogradniška pridelava, temveč lahko pričakujemo tudi negativen vpliv širjenja zlate trsne rumenice na druge panoge. Propad vinogradništva kot panoge ogroža delovna mesta in negativno vpliva na poseljenost. Vinogradi na tem območju prispevajo k izgledu krajine, urejenost krajine pa je velikega pomena tudi za turizem. Poleg tega je treba poudariti, da so vinogradi po navadi na nagnjenih terenih, ki niso primerni za gojenje drugih kmetijskih rastlin. Zato krčenju vinogradov na takih terenih pogosto sledi zaraščanje in posledično izguba kmetijskih zemljišč. Zaradi širjenja zlate trsne rumenice je ogrožena tudi trsničarska pridelava, saj trsnice, matični vinogradi in matičnjaki ne bodo mogli izpolnjevati zahtev, predpisanih v pravnih aktih Evropske unije.

Na tem območju se okužbe hitro širijo, zato so nujni dodatni ukrepi za omejitev nadaljnjega širjenja. Ker zaradi rastoče populacije ameriškega škržatka in novih okužb grozijo novi izbruhi, je treba preprečiti, da bi se zlata trsna rumenica s tega območja razširila po Sloveniji in povzročila veliko gospodarsko škodo.

Izvajanje dodatnih ukrepov sicer predstavlja dodatne finančne posledice za proračun, vendar so ti smiselni, saj le na ta način lahko preprečimo mnogo večjo gospodarsko škodo, ki bo nastala, če se

zaradi neizvajanja ali pomanjkljivega izvajanja nadzora in ukrepov nevarna bolezen razširi in ustali v slovenskih vinogradih in trsnicah. Višina potrebnih dodatnih sredstev za izvajanje dodatnih ukrepov je relativno nizka v primerjavi s stroški in škodo, če se bolezen razmahne in razširi še na druga območja po Sloveniji.

Pomembno je tudi, da se podpirajo nadaljnje raziskave v zvezi z epidemiologijo zlate trsne rumenice vključno z znanimi in možnimi prenašalci v okviru projektov in strokovnih nalog, da bi izpopolnili ukrepanje za preprečevanje širjenja okužb in s tem veliko gospodarsko škodo.

2. GOSPODARSKI POMEN IN POSLEDICE

Gospodarski pomen vinogradništva in trsničarstva v Sloveniji je velik. Po podatkih SURS za leto 2021 sta grozdje in vino k skupni vrednosti kmetijske proizvodnje prispevala 8,6-odstotni delež. **Vrednost grozdja po proizvajalčevih cenah je bila v letu 2021 ocenjena na 21,0 milijona eurov** in je predstavljala 2,9 % celotne vrednosti rastlinske pridelave (za primerjavo: vrednost hmelja je bila ocenjena na 15 milijonov eurov), **vrednost vina pa na 92,5 milijona eurov** (12,8 % celotne vrednosti rastlinske pridelave). Podatkov o vrednosti pridelave razmnoževalnega in sadilnega materiala trte SURS ne objavlja. Po oceni UVHVV je **vrednost pridelanih trsnih cepljenk v letu 2021 dosegala približno 8,0 milijona eurov** (ob povprečni ceni cepljenke 1,2 eura).

Vinogradniška pridelovalna območja v Sloveniji se razvrščajo v tri vinorodne dežele: Primorska, Posavje in Podravje. V Sloveniji je po podatkih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) za leto 2021 nekaj manj kot 17.500 ha vinogradov, od teh je v register kmetijskih gospodarstev vpisanih 14.900 ha vinogradov, ki jih po podatkih RKG obdeluje 28.000 pridelovalcev. **Skupna vrednost ogroženih vinogradov je več kot 500 milijonov eurov.**

Na območju vinorodnih dežel Posavje in Podravje je značilna razdrobljena posestna struktura, kjer prevladujejo manjši vinogradi. Na vinorodnih območjih Štajerska Slovenija, Prekmurje, Dolenjska, Bela krajina in Bizeljsko-Sremič več kot 90 % pridelovalcev obdeluje manj kot 1 ha vinogradov. V vinorodnih območjih Prekmurje, Dolenjska in Bela krajina večina vinogradnikov obdeluje manj kot 0,5 ha vinogradov: Prekmurje 95 %, Dolenjska 95 % in Bela krajina 94 %. Na območju vinorodne dežele Primorska prevladujejo večji vinogradi, npr. v vinorodnem okolišu Goriška brda 64 % pridelovalcev obdeluje več kot 1 ha vinogradov, 17 % pa jih obdeluje več kot 5 ha vinogradov.

Stroški naprave rodnega vinograda (vir: KIS) so veliki in znašajo med 30.000 in 40.000 eurov/ha, odvisno od gostote sajenja, nagiba in konfiguracije terena (vertikala ali terase). Vrednost trt v proizvodnem vinogradu s starostjo pada in znaša pri povprečni amortizacijski starosti in gostoti rastlin (15 let, 4500 trt/ha) okoli 25.000 eurov, vrednost letnega pridelka grozdja pa (povprečni pridelovalni vinograd s pridelkom 7000 kg po ceni 0,57 eura) znaša okoli 4.000 eurov/ha. V primeru prodaje pridelka v steklenicah v višjem cenovnem razredu je vrednost lahko več kot 30.000 eurov.

V Sloveniji trsničarji pridelujejo uradno potrjen in standardni sadilni in razmnoževalni material trte. Praktično vse trsne cepljenke kategorije certificirani material se pridelujejo na podlagi pogodb za kupce iz drugih držav Evropske unije. Za znanega kupca se zadnja leta pridela med 5,5 in 7 milijonov trsnih cepljenk letno (vloženih cepljenk je med 7 in 10 milijonov letno). Izjema je bilo leto 2021, ko je bil zaradi slabih vremenskih razmer izplen pridelave trsnih cepljenk majhen in je bilo ob 7,2 milijona vloženih trsnih cepljenk pridelanih le 4,8 milijona trsnih cepljenk.

Od leta 1992 v Sloveniji delujeta selekcijski trsničarski središči Vrhpolje in Ivanjkovci, ki izvajata program klonske selekcije, vzdržujeta izhodiščni material novopotrjenih domačih klonov in v t. i. »bazni trsnici« pridelujeta trsne cepljenke kategorije bazni material, namenjene za vzpostavitev novih certificiranih matičnih vinogradov v Sloveniji selekcioniranih klonov.

V letu 2021 (vir: UVHVVR) je bilo prijavljenih približno 37 ha matičnih vinogradov in pridelanih okrog 900.000 trsnih cepljenk kategorije standard. V istem letu (vir: KIS) je bilo uradno potrjenih 4,8 milijona trsnih cepljenk na približno 50 ha, 4,5 milijona uradno potrjenih podlag, pridelanih na približno 38 ha, in 4,4 milijona uradno potrjenih cepičev na približno 30 ha.

Zato je za dolgoročno obvarovanje vinogradništva in trsničarske dejavnosti v Sloveniji z okrepljenimi ukrepi v primeru izbruhov ter pravočasnim odkrivanjem novih okužb nujno treba zaustaviti širjenje te nevarne bolezni. Zgodnje odkrivanje okužbe v vinogradu in takojšnje odstranjevanje posamičnih simptomatičnih trsov pomeni uspešen ukrep, ki je finančno veliko manj obremenjujoč kot morebitni izbruhi zlate trsne rumenice, ki vplivajo na takojšnje zmanjšanje gospodarnosti pridelave in lahko zlasti v amortizacijski dobi povzročijo znatne finančne izgube.

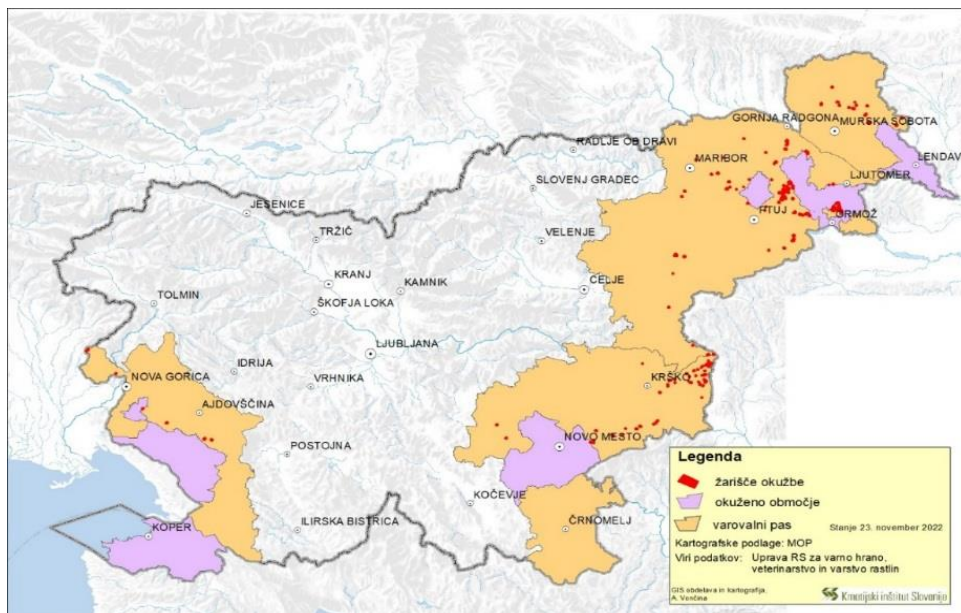
Za primerjavo v nadaljevanju navajamo podatke o višini odškodnine v primeru zgodnjega odkrivanja bolezni in odstranjevanja posameznih obolelih trt v proizvodnem vinogradu v polni rodnosti kot posledice izvajanja ukrepov in o višini odškodnine ob izbruhu bolezni v takem vinogradu, ki pravzaprav pomeni posek vinograda, saj močno okuženega vinograda ni mogoče več rešiti, predstavlja pa potencial za širjenje bolezni k drugim lastnikom vinogradov.

Povprečna vrednost posameznega trsa v posajenem vinogradu je 5,5 eura, v primeru izbruha, ko bi se zlata trsna rumenica razširila po vinogradu, pa bi odškodnina za le 1 ha 15 let starega vinograda, ki ima posajenih 4500 trt na hektar, znašala 24.750 eurov/ha, če bi bile trte uničene po trgatvi grozdja. Višina odškodnine za mlajše vinograde bi lahko presegla 40.000 eurov/ha.

3. STANJE IN UGOTOVITVE

Glede na stopnjo razširjenosti in okuženosti vinogradov so določena razmejena območja za zlato trsno rumenico za območje zahodne, jugovzhodne in severovzhodne Slovenije, ki so sestavljena iz okuženih območij in varovalnih pasov ter žarišč okužbe, kjer se izvajajo ukrepi zadrževanja za preprečevanje širjenja in zatiranje zlate trsne rumenice.

UVHVVR je na podlagi ocene tveganja ob upoštevanju stopnje okužbe, navzočnosti rastlin trte, rezultatov programov preiskav in diagnostičnih preiskav oziroma novih strokovnih spoznanj v zvezi z biologijo zlate trsne rumenice in njenega prenašalca ugotovila množični izbruh zlate trsne rumenice na ljutomersko-ormoškem območju z okolico. Glede na epidemiologijo bolezni in prenašalca, trend širjenja in vpliv podnebnih sprememb obstaja resno tveganje za pojav novih množičnih izbruhov na razmejenih območjih, ki so razvidna na karti v nadaljevanju.

Karta razmejenih območij zlate trsne rumenice v Sloveniji v letu 2022 (Izvedbena uredba 2022/1630/EU)

Rezultati pregledov in vzorčenj vinogradov so v zadnjih letih pokazali, da **delež pozitivnih vzorcev na zlato trsno rumenico najbolj narašča v severovzhodni Sloveniji**. V letu 2020 je bilo 51 % odvzetih vzorcev pozitivnih na zlato trsno rumenico, v letu 2021 68 % vzorcev, v letu 2022 pa že skoraj 80 %. Na območju Ljutomersko-Ormoških goric z okolico je bil delež pozitivnih vzorcev na zlato trsno rumenico v letu 2022 še višji, in sicer je presegel 87 %.

Na ljutomersko-ormoškem območju z okolico je skupno več kot 1900 ha vinogradov, od teh je približno 1600 ha v okuženem območju. V Register pridelovalcev grozdja in vina je na tem območju vpisanih okoli 1500 ha vinogradov. Po podatkih iz tega registra je na tem območju skupno 1575 vinogradnikov. Od teh eno vinogradniško podjetje obdeluje približno 600 ha vinogradov, ostalo površino, približno 925 ha, pa obdeluje 1574 vinogradnikov, kar pomeni, da ostali vinogradniki v povprečju obdelujejo le po 0,6 ha vinogradov.

Na tem območju je več kot 60 ha trsnic, matičnih vinogradov in matičnjakov in **se pridelava približno 40 % slovenske pridelave trsnih cepljenk**. V občini Ormož je tudi Selekcijsko trsničarsko središče Ivanjковci, ki zagotavlja izhodiščni matični trsni material v Sloveniji selekcioniranih klonov vinske trte za vinorodni deželi Podravje in Posavje.

Z namenom ugotovitve obsega in intenzivnosti okuženosti vinogradov (scan) je bilo v letu 2021 od skupno 1600 ha vinogradov na tem območju pregledanih **približno 230 ha (pribl. 14 % površin)**. Delež trt s simptomi v posameznih vinogradih je v letu 2021 znašal od manj kot 1 % do več kot 50 %. Popolnoma brez simptomov zlate trsne rumenice so bili le posamezni vinogradi. V letu 2022 je bilo v varovalnem pasu na tem območju pregledanih skupno **več kot 195 ha vinogradov**. Delež trt s simptomi v posameznih vinogradih je znašal od manj kot 1 % do 76 %.

Simptomi okužbe se praviloma ne pokažejo takoj po okužbi, temveč šele v naslednji rastni dobi, zato je po vsej verjetnosti v vinogradih število okuženih trt dosti večje, toda v tekočem letu še niso kazale simptomov. Ocenjuje se, da so posamezne okužbe navzoče v večini vinogradov na tem območju.

V letih 2021 in 2022 je bila na tem območju zaradi okuženosti s FD odrejena **obvezna izkrčitev trt v skupni površini 35 ha**, od tega na 28 ha krčitev vinogradov v celoti. Na podlagi inšpekcijskih podatkov so bile krčitve posameznih trt na tem območju potrebne v vinogradih s skupno površino okoli 107 ha,

od katerih je delež trt s simptomi na 87 ha do 5-odstoten. Pri tem je treba poudariti, da so v letu 2022 fitosanitarni inšpektorji odredili obvezne krčitve le v varovalnem pasu, v okuženem območju pa so morali za krčitev poskrbeti vinogradniki sami. Zato ni podatkov o tem, koliko vinogradov so vinogradniki sami izkrčili v okuženem območju zaradi okužb z zlato trsno rumenico. Znan je primer vinogradnika na okuženem območju, ki je v letu 2021 izkrčil 33000 trt, v 2022 pa že 117000 trt. Preračunano v hektarje to pomeni 30 ha izkrčenih vinogradov, oziroma 234000 kg grozdja manj oziroma 160000 l vina manj, kar pomeni približno pol milijona evrov manj prihodkov na letni ravni.

Glede na znane podatke in projekcijo širjenja bolezni je stanje na tem območju skrb vzbujajoče. Znan je primer širjenja simptomov v prvem večjem izbruhu v slovenski Istri, ko je **v prvem letu v vinogradu simptome kazalo 1,4 % trt, v naslednjem letu pa že 59 % trt**. Poudariti je treba, da v tem vinogradu niso uporabljali insekticidov. Če redno zatiramo ameriškega škrtatka in odstranjujemo trte s simptomi, se lahko širjenje zlate trsne rumenice upočasni.

Površine za pridelavo razmnoževalnega materiala trte (matičnjaki, matični vinogradi in trsnice) so že zdaj pod fitosanitarnimi ukrepi in nadzorom pristojnih organov. Ob prodaji mora trsne cepljenke, podlage in cepiče spremljati rastlinski potni list, s katerim pridelovalec zagotavlja, da sadike niso okužene z zlato trsno rumenico in da izpolnjujejo posebne zahteve, predpisane s predpisom Evropske unije.

Vendar je treba na območjih z velikim potencialom okužb z zlato trsno rumenico v okolici matičnjakov, matičnih vinogradov in trsnic vpeljati dodatne ukrepe za zagotavljanje neokuženega razmnoževalnega materiala trte, vključno s preventivnim odstranjevanjem simptomatičnih/okuženih trsov oziroma vinogradov v okolici matičnih vinogradov, matičnjakov in trsnic, kjer je to mogoče.

Novim razmeram zaradi groženj okužb z zlato trsno rumenico se bo morala prilagoditi tudi tehnologija pridelave trsnih cepljenk, in sicer z uvajanjem termoterapije (tretiranje z vročo vodo) kot rednim postopkom za uničevanje zlate trsne rumenice in tudi drugih povzročiteljev bolezni lesa vinske trte, ki se prav tako razširjajo s sadilnim materialom (kap vinske trte, metličavost vinske trte itd.). Tretiranje z vročo vodo v skladu z mednarodnim standardom PM 10/18(1) Evropske in mediteranske organizacije za varstvo rastlin (EPPO) je tudi ena od predpisanih posebnih zahtev za dovoljenje za prodajo sadilnega materiala v Evropski uniji, če ni mogoče izpolniti drugih zahtev (da v državi zlata trsna rumenica ni navzoča ali da v matičnjakih, matičnih vinogradih in trsnicah ter v njihovi okolici 20 oziroma 40 m ni okužb z zlato trsno rumenico).

Slovenski trsničarji tradicionalno sadilni material prodajajo v druge evropske države. V Franciji, Italiji in drugih državah, kjer sta bolezen in prenašalec navzoča, je uporaba tretiranja z vročo vodo že uveljavljen postopek pri pridelavi trsnih cepljenk, cepičev in podlag.

To je poseben sistem za potapljanje olesenelega rastlinskega materiala, namenjenega za trg, v vodno kopel pri določenih kombinacijah temperature in časa. Ti sistemi morajo biti dovolj natančni in zmogljivi za zagotavljanje kakovostnega tretiranja. Postopek mora biti izveden pravilno in v skladu z mednarodnimi standardi. Za izvajanje navedene metode bodo predpisani pogoji in merila ter zagotovljen nadzor nad izvajanjem, da se prepreči nepravilna uporaba, saj je tretiranje lahko neučinkovito ali pa trsnim cepljenkam povzroči nepopravljivo škodo.

Pojav in širjenje zlate trsne rumenice sta problem tudi v nekaterih drugih državah članicah Evropske unije, v katerih je navzoč ameriški škrtatek. Od leta 2011 dalje redno potekajo srečanja Slovenije z Avstrijo, Hrvaško, Madžarsko, Italijo, Slovaško, Češko, Nemčijo in tudi Švico. Na srečanjih se izmenjujejo informacije in izkušnje, še posebej pomembna pa sta sodelovanje in izmenjava izkušenj s sosednjimi državami. Hrvaška ima veliko vinogradov okuženih z zlato trsno rumenico, zato smo pristopili k skupnemu reševanju problematike izbruha, še zlasti na ljutomersko-ormoškem območju, saj je čez mejo na Hrvaškem tudi okuženo območje zlate trsne rumenice. V februarju 2023 je v Ljubljani potekalo delovno srečanje obeh fitosanitarnih služb, ki sta se dogovorili o nadaljnjem sodelovanju in izmenjavi

izkušenj, kajti situacija je podobna v obeh državah. Poglede o problematiki zlate trsne rumenice sta izmenjali tudi slovenska in hrvaška kmetijska ministrica na delovnem srečanju v Sloveniji 14. aprila 2023. Tudi v okviru stikov z Italijo oziroma regionalno službo Furlanije in Julijske krajine potekajo strokovna sodelovanja in izmenjava izkušenj pri obvladovanju zlate trsne rumenice.

4. UKREPI NA RAZMEJENIH OBMOČJIH

Za uspešno obvladovanje zlate trsne rumenice je ključno dosledno izvajanje predpisanih ukrepov in drugih aktivnosti za preprečevanje širjenja in zatiranje te nevarne bolezni. Pomembna sta tudi izvajanje preventivnih ukrepov in zgodnje ter pravočasno odkrivanje novih okužb za zaustavitev širjenja bolezni, da dolgoročno obvarujemo vinogradništvo in trsničarsko dejavnost v Sloveniji.

Glede na epidemiologijo bolezni in dosedanje ugotovitve lahko v letošnjem in naslednjih letih pričakujemo naraščanje deleža okuženih trt v vinogradih na razmejenih območjih, zlasti na okuženih območjih v Sloveniji, še posebej pa na območju množičnega izbruha zlate trsne rumenice na ljutomersko-ormoškem območju.

Zato je za preprečitev poslabšanja stanja in novih množičnih izbruhov treba nujno okrepiti izvajanje dosedanjih ukrepov in z dodatnimi ukrepi in priporočili zagotoviti uspešnejše zatiranje zlate trsne rumenice tako v varovalnih pasovih kot na okuženih območjih, še zlasti na območjih izbruhov. Varovalni pasovi so območja okoli okuženih območij, kjer pojav zlate trsne rumenice še ni razširjen in kjer pristojni organi skušajo z zagotavljanjem doslednega izvajanja predpisanih ukrepov odstraniti (izkoreniniti) vire okužbe ter preprečiti nove pojave bolezni. Na okuženih območjih pa je zlata trsna rumenica že tako razširjena, da pojava bolezni ni več mogoče preprečiti, zato se izvajajo ukrepi za upočasnitev širjenja in zmanjševanje potenciala za okužbe.

Ministrica, pristojna za kmetijstvo, je zato dne 7. decembra 2022 imenovala posebno delovno skupino za pripravo predlogov nadaljnjih ukrepov in priporočil za obvladovanje izbruhov zlate trsne rumenice zlasti na ljutomersko-ormoškem območju.

Delovna skupina, ki jo sestavljajo predstavniki UVHVVR, MKGP, strokovnjaki s področja vinogradništva in varstva rastlin ter predstavnik vinogradnikov, je na podlagi pregleda stanja in ugotovitev v letih 2021 in 2022 ter izkušenj v drugih državah Evropske unije pripravila nabor različnih ukrepov na razmejenih območjih za zlato trsno rumenico.

Na razmejenih območjih zadrževanja zlate trsne rumenice, določenih z Izvedbeno uredbo 2022/1630/EU, se bodo v skladu s to uredbo in programom v obdobju 2023–2025 izvajali v nadaljevanju navedeni ključni ukrepi za sanacijo množičnega izbruha zlate trsne rumenice na ljutomersko-ormoškem območju z okolico ter za preprečevanje novih množičnih izbruhov na drugih okuženih območjih in varovalnih pasovih razmejenih območij zadrževanja.

4.1 Ugotavljanje/spremljanje navzočnosti in stanja zlate trsne rumenice ter populacije prenašalca ameriškega škrdatka

Pravočasno odkrivanje novih okužb omogoča uspešnejše ukrepanje za odstranitev potenciala za nadaljnje širjenje okužb. Zato UVHVVR in izvajalci službe za varstvo rastlin (fitosanitarni pregledniki) z laboratorijskimi testi na območju Slovenije v okviru državnega programa monitoringa opravljajo redne zdravstvene preglede in vzorčenja za ugotavljanje navzočnosti zlate trsne rumenice. Izvajalci službe za varstvo rastlin tudi redno spremljajo razvoj ameriškega škrdatka ter ulov odraslih škrdatkov za namen ugotavljanja velikosti populacije in določanje pravih rokov zatiranja, o čemer vinogradnike obveščajo prek prognostičnih obvestil. Izvajajo tudi vzorčenje ameriškega škrdatka za namen ugotavljanja

navzočnosti fitoplazme, ki povzroča zlato trsno rumenico. Na podlagi navedenih podatkov UVHVVR pripravlja analize in ocene ter spremlja stanje okužb z zlato trsno rumenico na posameznih območjih.

Za preprečevanje širjenja in pojavov novih izbruhov zlate trsne rumenice ter zniževanja njenega kužnega potenciala na razmejenih območjih se bodo navedene aktivnosti okrepile in intenzivirale v okviru izvedbe programa. Zaradi spremenjenih načinov tehnologije kmetijske pridelave in podnebnih sprememb se spreminja in prilagaja tudi obnašanje bolezni in škodljivcev. Pri iskanju učinkovitih orodij in ukrepov za zatiranje in preprečevanje širjenja zlate trsne rumenice sta pomembna preučevanje epidemiologije zlate trsne rumenice in ameriškega škržatka ter ugotavljanje vpliva novih in inovativnih praks na zmanjšanje pojavnosti oziroma prisotnosti patogenov.

V okviru programov strokovnih nalog Javne službe zdravstvenega varstva rastlin, javnih pooblastil, uradnih in nacionalnih laboratorijev za škodljive organizme se bodo okrepili izvajanje preučevanja različnih metod in možnosti za ukrepe proti zlato trsni rumenici ter poljski poskusi preizkušanja različnih fitofarmacevtskih sredstev proti ameriškemu škržatku.

4.2 Obvezno odstranjevanje okuženih in simptomatičnih trsov v okuženih območjih

Eden ključnih ukrepov je odstranjevanje okuženih in simptomatičnih trsov. V varovalnih pasovih morajo vinogradniki obvezno pregledovati trte in odstranjevati simptomatične v skladu z veljavnimi predpisi in Načrtom ukrepov za zlato trsno rumenico. Fitosanitarni pregledniki preverjajo zdravstveno stanje v vinogradih enako kot fitosanitarni inšpektorji, ki odreja tudi odstranitev okuženih trt ali krčitev celih vinogradov, če je 20 % ali več trt v vinogradu simptomatičnih, in izvajajo nadzor nad izvajanjem ukrepov.

V varovalnem pasu razmejenega območja se v primeru laboratorijske potrditve določi žarišče okužbe, kjer fitosanitarni inšpektor odredi uničenje simptomatičnih trt oziroma krčitev celotnega vinograda. Na okuženih območjih vinogradniki sami odstranjujejo in uničujejo simptomatične rastline trte v vinogradih za pridelavo grozdja, na brajdah ali ohišnicah, nadzor nad izvajanjem te obveznosti pa opravlja fitosanitarni inšpektor. Za preprečitev poslabšanja stanja na okuženih območjih je nujno hitro in pravočasno odstranjevanje čim večjega deleža simptomatičnih trt, da se zmanjša potencial za širjenje okužb s prenašalcem ameriškemu škržatku. Pomembno je, da se simptomatična trta čim prej poseka, da se posuši, s čimer se prenašalcu prepreči nadaljnje širjenje bolezni v vinogradu. Pomembno je okrepiti ozaveščanje in obveščanje vinogradnikov in javnosti o nevarnostih in posledicah zlate trsne rumenice in vzpodbujati k takojšnji odstranitvi simptomatičnih trt za preprečevanje nadaljnega širjenja nevarne bolezni.

4.3 Pravočasno in ustrezno zatiranje prenašalca ameriškega škržatka s fitofarmacevtskimi sredstvi

Drugi ključni ukrep za preprečevanje širjenja zlate trsne rumenice je obvezno zatiranje prenašalca zlate trsne rumenice ameriškega škržatka s fitofarmacevtskimi sredstvi. Pravočasno zatiranje ameriškega škržatka je zelo pomembno, zato je poleg upoštevanja prognostičnih obvestil na Agrometeorološkem portalu Slovenije, ki so dostopna na povezavi <http://agromet.mkgp.gov.si/pp/>, priporočljivo, da vinogradniki v vinogradih za pridelavo grozdja, brajdah ali ohišnicah na okuženem območju tudi sami spremljajo njegov ulov od julija dalje z rumenimi lepljivimi ploščami v skladu z Načrtom ukrepov.

Spremljanje ulova ameriškega škržatka v vinogradih je koristno, saj tako lahko ugotovimo stanje populacije ameriškega škržatka v vinogradu in tudi, ali je bilo zatiranje ameriškega škržatka z insekticidi uspešno. Spremljanje je v pomoč tudi pri odločanju o ponovitvah zatiranja.

Insekticidi, ki so na voljo, niso tako učinkoviti, kot so bili v preteklosti pripravki iz skupine neonikotinoidov (pripravek Actara), kjer je zadostovalo eno samo škropljenje. Ker pripravek Actara od leta 2019 dalje v vinogradih ni več dovoljen, strokovne službe ugotavljajo, da se populacija ameriškega škržatka pogosto

po dveh tretiranjih ponovno poveča proti koncu julija ali v začetku avgusta. Na slabšo učinkovitost insekticidov vplivajo dodatno tudi visoke temperature. Prvo škropljenje se namreč zaradi varstva čebel in drugih opraševalcev lahko izvede šele po končanem cvetenju trte, takrat pa so bile v zadnjih letih temperature že tako visoke, da se poslabša učinkovitost insekticidov. Ugotovljene so bile tudi slabe učinkovitosti pripravkov, ki so dovoljeni v ekološki pridelavi.

Za uspešno zatiranje ameriškega škrdatka bo zato treba povečati število obveznih škropljenj glede na stanje populacije ameriškega škrdatka in razširjenost okužb z zlato trsno rumenico. Registriran je bil še dodatni insekticid, s čimer se je razširil spekter razpoložljivih insekticidov za učinkovitejše zatiranje ameriškega škrdatka.

4.4 Kampanja obveščanja in ozaveščanja vinogradnikov in javnosti

V letu 2022 je UVHVVR v sodelovanju z Javno službo zdravstvenega varstva rastlin, Javno službo kmetijskega svetovanja, Javno službo v vinogradništvu in nekaterimi občinami izvedla intenzivnejše obveščanje in ozaveščanja vinogradnikov in javnosti na ljutomersko-ormoškem območju z okolico, in sicer s ciljem, da bi informacije o pomenu ukrepov za zatiranje zlate trsne rumenice dosegle čim več vinogradnikov, tudi tiste, ki se z vinogradništvom ukvarjajo samo ljubiteljsko. Pripravljena in distribuirana so bila informativna gradiva in organizirano je bilo večje število praktičnih delavnic v vinogradih o prepoznavanju zlate trsne rumenice in ameriškega škrdatka ter o pomembnosti izvajanja ukrepov.

Udeležba ljubiteljskih vinogradnikov na delavnicah je bila skromna. V izobraževanje in ozaveščanje so bile vključene tudi trgovine s fitofarmaceutskimi sredstvi, a tudi pri njih v zvezi z omenjeno problematiko ni bilo velikega zanimanja.

V okviru programa se načrtuje okrepitev obveščanja in ozaveščanja v obliki širše kampanje, ki bi se izvajala tako na nacionalni ravni (pomen preventivnih ukrepov) kot tudi lokalni na problematičnih območjih. Aktivnosti bodo usmerjene v ozaveščanje in izobraževanje zlasti ljubiteljskih vinogradnikov in javnosti o zlato trsni rumenici, ameriškem škrdatku in pomenu izvajanja ukrepov in posledicah neizvajanja ukrepov, prikazani pa bodo tudi ukrepi na terenu (prepoznavanje okuženih trt in bolezenskih znamenj, odstranjevanje trt, ustrezno nameščanje rumenih plošč, prepoznavanje ameriškega škrdatka na rumenih ploščah, pomen ustreznega varstva itn.). Treba jim je razložiti predpisane ukrepe in obveznosti vinogradnikov oziroma imetnikov trt. Dodatno je treba vinogradnike in javnost obvestiti tudi o tem, da bodo inšpektorji preverjali izvajanje ukrepov in da bodo vinogradniki sankcionirani, če se ugotovi, da niso izvajali predpisanih ukrepov.

4.5 Ukrepi v opuščeni vinogradih in vinogradih v opuščanju

Opuščeni in zanemarjeni vinogradi na razmejenih območjih (okužena območja in varovalni pasovi), v katerih se trte s simptomi zlate trsne rumenice ne odstranjujejo, ameriški škrdatek pa ne zatira, bodo nenehen vir okužb in škrdatkov ter s tem grožnja za širjenje zlate trsne rumenice, čeprav bodo ostali pridelovalci in uradne službe vestno izvajali fitosanitarne ukrepe. Zaradi trenda opuščanja vinogradništva lahko pričakujemo, da bo takih opuščeni vinogradov v prihodnje vse več.

Fitosanitarni inšpektor v opuščeni vinogradih odredi obdelavo in vzdrževanje, vključno s tretiranjem ameriškega škrdatka. Če imetnik tega ne izvede v odrejenem roku, inšpektor odredi uničenje takega vinograda na stroške vinogradnika in vodi izvršilni postopek – najprej z denarno prisilitvijo, v skrajnem primeru pa se opravi izkrcitev vinograda po drugi osebi. Postopki so dolgotrajni in zamudni, kar ne omogoča pravočasnih odstranitve virov okužb.

V skladu s predpisi o urejanju kmetijskih zemljišč so kmetijski inšpektorji pristojni za ukrepanje v primeru opuščeni vinogradov le v delu, ki se nanaša na obdelavo zemljišča kot dober gospodar, nimajo pa pristojnosti odrejanja krčenja okuženih trsov oziroma vinogradov.

Težave glede opuščeni vinogradov predstavljajo tudi zemljišča v državni lasti, ki se upravljajo v okviru Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije.

V okviru programa se načrtuje skupen pristop vseh navedenih pristojnih služb za reševanje problematike opuščeni vinogradov in vinogradov v opuščanju.

4.6 Inšpekcijski nadzor

V vinorodnih območjih Slovenije, v vinogradih za pridelavo grozdja, brajdah oziroma ohišnicah v okuženih območjih in varovalnih pasovih za zlato trsno rumenico (razmejena območja) fitosanitarni inšpektor izvaja nadzor nad izvajanjem ukrepov odstranjevanja okuženih trt, spremljanja ulova ameriškega škržatka in tretiranja s fitofarmacevtskimi sredstvi ter ukrepov izkrčitve v primeru opuščeni vinogradov.

Zaradi množičnega izbruha zlate trsne rumenice na ljutomersko-ormoškem območju z okolico je glede na kadrovske kapacitete fitosanitarnih inšpektorjev njihovo delo usmerjeno v nadzor ukrepov v žariščih okužbe v varovalnih pasovih, kjer se izvaja izkoreninjenje. Nadzor izvajanja zatiranja ameriškega škržatka, ki je obvezen na celotnem razmejenem območju, je glede na veliko število vinogradnikov na tem območju prav tako omejen glede na kadrovske zmožnosti. Tudi sicer se zaradi pomanjkanja fitosanitarnih inšpektorjev uradni pregledi in nadzor izvajanja ukrepov v vseh okuženih območjih v Sloveniji izvajajo usmerjeno in omejeno. Tako v primerih novih izbruhov na drugih okuženih območjih ne bo več mogoče zagotoviti nadzora z obstoječim številom fitosanitarnih inšpektorjev, ki imajo pristojnosti nadzora tudi na drugih področjih dela UVHVVR.

Glede na stopnjo razširjenosti in okuženosti vinogradov z zlato trsno rumenico ter trend širjenja je v okviru izvajanja programa ključno zagotoviti dovolj fitosanitarnih inšpektorjev, ustrezno organiziranost in pomoč tehničnega kadra za zagotovitev bolj učinkovitega nadzora nad izvajanjem predpisanih ukrepov.

4.7 Sodelovanje kmetijske inšpekcije

V skladu s predpisi s področja urejanja kmetijskih zemljišč so kmetijski inšpektorji pristojni za ukrepanje v primeru opuščeni vinogradov le v delu, ki se nanaša na obdelavo zemljišča kot dober gospodar, nimajo pa pristojnosti odredjanja krčenja okuženih trsov oziroma vinogradov.

Zaradi omejenih kadrovskih virov in zahtevnosti reševanja inšpekcijskih postopkov v primeru opuščeni vinogradov so se do zdaj fitosanitarni inšpektorji odzivali le na prijave ali obvestila strokovnih služb. Sistematičen nadzor in izkrčitve opuščeni vinogradov se ne izvajajo. Sodelovanje kmetijske inšpekcije in izvajanje usmerjenega in poostrenega nadzora opuščeni vinogradov v okviru njihovih pristojnosti bosta pozitivno prispevala k reševanju te problematike.

4.8 Sodelovanje Javne službe kmetijskega svetovanja in Javne službe v vinogradništvu

V okviru programov dela Javne službe kmetijskega svetovanja in Javne službe v vinogradništvu je vključeno tudi sodelovanje pri aktivnostih v zvezi z zlato trsno rumenico, zlasti pri ozaveščanju in informiranju vinogradnikov o zlati trsni rumenici in potrebnih ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje le-te.

4.9 Sodelovanje lokalnih skupnosti

V okviru programa je ključno aktivno sodelovanje lokalnih skupnosti zlasti na območjih izbruhov zlate trsne rumenice. Pri izvedbi odstranjevanja okuženih trsov se v posameznih primerih lahko vključi

oziroma nudi pomoč javnih in drugih služb, ki delujejo na lokalni ravni pod okriljem posameznih občin (npr. komunalne službe, gasilci ipd.), predvsem pri odvozu in uničevanju okuženih trsov pri imetnikih, ki tega ne morejo izvesti sami (npr. zaradi bolezni ali starosti).

Možna je tudi pomoč lokalnih skupnosti pri organiziranju izvajanja storitev tretiranja s fitofarmacevtskimi sredstvi tistim, ki tega ne zmorejo opraviti sami in nimajo dodatne pomoči (npr. zaradi bolezni ali starosti). Izvajalci tretiranja s fitofarmacevtskimi sredstvi morajo izpolnjevati pogoje v skladu z zakonom, ki ureja fitofarmacevtska sredstva.

Predvsem pa je pomembna vloga lokalnih skupnosti pri kampanji obveščanja in ozaveščanja vinogradnikov in širše javnosti na lokalni ravni.

4.10 Sofinanciranje obnove/zasaitve novih vinogradov po izkrčaitvi zaradi zlate trsne rumenice

V varovalnih pasovih in okuženih območjih se bo kmetijskim gospodarstvom omogočilo sofinanciranje ponovne zasaitve po izkrčaitvi vinogradov v okviru ukrepov kmetijske politike. V primeru krčaitve vinograda zaradi zlate trsne rumenice ali druge bolezni je v skladu z veljavnimi pravnimi akti Evropske unije ponovno zasaitev mogoče financirati iz dveh virov, in sicer sredstev I. stebra za intervencije v vinskem sektorju v okviru rednega izvajanja intervencije za prestrukturiranje vinogradov in sredstev II. stebra za intervencije za razvoj podeželja.

Temeljna uredba za strateške načrte v okviru intervencije prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov omogoča tudi sofinanciranje ponovne zasaitve vinogradov, kadar je to potrebno po obvezni izkrčaitvi iz zdravstvenih ali fitosanitarnih razlogov po navodilu pristojnega organa države članice Evropske unije. Z uvedbo te podintervencije bi lahko vinogradnikom olajšali ponovno zasaitev vinograda po izkrčaitvi zaradi zlate trsne rumenice (predpisali milejše pogoje in roke za uveljavljanje intervencije, prilagojene učinkovitejšemu zatiranju bolezni).

Financiranje ponovne zasaitve po obvezni izkrčaitvi iz I. stebra pa je omejeno s sredstvi, saj se lahko po predpisih Evropske unije za ta namen dodeli največ 15 % sredstev, namenjenih prestrukturiranju vinogradov – ker ima Slovenija letno za celotno intervencijo prestrukturiranja planiranih slabih 3,5 milijona eurov, to pomeni, da lahko za ponovne zasaitve zaradi zlate trsne rumenice namenimo največ 500.000 eurov, kar bi zadostovalo za okoli 30 ha letno (ob upoštevanju povprečne podpore v preteklih letih). V povprečju bi lahko letno za ta namen realno namenili okoli 250.000 eurov, saj je treba upoštevati, da bodo za ta znesek zmanjšana razpoložljiva sredstva za redno prestrukturiranje vinogradov v Sloveniji, ki pa je nujno glede na slabo starostno in velikostno strukturo vinogradov. Povečanje sredstev ali morebitna nacionalna doplačila za ta namen niso dovoljena.

Za financiranje naprave vinogradov po obvezni izkrčaitvi v okviru intervencije za prestrukturiranje vinogradov je MKGP že podalo spremembo Strateškega načrta ukrepov kmetijske politike na Komisijo. Po potrditvi s strani Komisije bo treba dopolniti tudi nacionalno uredbu, ki ureja intervencijo za prestrukturiranje vinogradov.

V okviru intervencij razvoja podeželja (II. steber SKP) se spodbujajo naložbe v postavitve novih vinogradov v okviru treh intervencij, in sicer:

- Intervencije IRP02 – Naložbe v dvig konkurenčnosti in tehnološki razvoj vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev. Spodbujajo se naložbe v postavitve novih vinogradov, ki se izvajajo sočasno z naložbami v izgradnjo zasebnih namakalnih sistemov za enega uporabnika, v nakup opreme za protislansko zaščito oziroma v nakup in postavitve mrež proti toči.
- Intervencije IRP04 – Naložbe v dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij. Spodbujajo se naložbe v postavitve novih vinogradov, ki se izvajajo sočasno z naložbami v

- izgradnjo zasebnih namakalnih sistemov za enega uporabnika, v nakup opreme za protislansko zaščito oziroma v nakup in postavitev mrež proti toči.
- Intervencije IRP16 – Naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih. Spodbujajo se naložbe v postavitev novih vinogradov, ki se izvajajo sočasno z naložbami v tehnološko posodobitev zasebnih namakalnih sistemov za enega uporabnika oziroma v nakup in postavitev mrež proti toči. Do podpore so upravičeni samo trajni nasadi, ki so v celoti posajeni s sortami večletnih rastlin, tolerantnih proti boleznim, škodljivcem, suši oziroma pozebi. V okviru te intervencije se sofinancirajo tudi naložbe v obnovo potenciala kmetijske proizvodnje, prizadetega zaradi naravne nesreče ali izjemnih pojavov pri trajnih nasadih, če je bila naravna nesreča razglašena s strani pristojnega organa v Republiki Sloveniji.

4.11 Pomoč za odpravo škode zaradi uničenih posameznih rastlin trte zaradi zlate trsne rumenice

V varovalnih pasovih ima imetnik trt po zakonu, ki ureja zdravstveno varstvo rastlin, pravico do odškodnine za uničene rastline trte, za katere je pristojni inšpektor odredil uničenje v okviru ukrepov za izkoreninjenje zlate trsne rumenice v varovalnih pasovih.

Fitosanitarni inšpektor v žariščih okužbe v razmejenih območjih zlate trsne rumenice pregleduje vinograde, označuje trse z bolezenskimi znamenji trsnih rumenic in odredi uničenje vseh trt z bolezenskimi znamenji, če je v njih manj kot 20 % trt z bolezenskimi znamenji. V naslednjih rastnih dobah inšpektor preverja, ali izvajalci dejavnosti opravljajo preglede trte v žariščih in ali javijo sum navzočnosti zlate trsne rumenice pristojnim inšpektorjem oziroma uradnim osebam, ter odreja ukrepe uničenja trt, dokler je določeno žarišče okužbe. Če delež okuženih trt z bolezenskimi znamenji v vinogradu za pridelavo grozdja, matičnem vinogradu, matičnjaku ali trsnici v žarišču okužbe znaša 20 % ali več, fitosanitarni inšpektor odredi krčitev celotnega vinograda na podlagi ocene tveganja, ki jo pripravi UVHVVR.

Če so matični vinograd, matičnjak ali trsnice v žarišču okužbe in če so v njem in okoliškem območju 20 m (matični vinogradi in trsnice) oziroma 40 m (matičnjaki), fitosanitarni inšpektor prepove premike in odredi uničenje rastlin z bolezenskimi znamenji.

Ker se bolezenska znamenja pri zlati trsni rumenici ne pokažejo takoj po okužbi, temveč običajno šele naslednje leto, lahko pričakujemo trte z bolezenskimi znamenji zlate trsne rumenice v vinogradu tudi še v naslednjem letu, čeprav so bile prejšnje leto okužene trte z vidnimi znamenji že odstranjene. Tako obstaja tveganje, da bi se trte, ki bi jih dosadili v vinograd takoj po odstranitvi okuženih trt, ponovno okužile z zlato trsno rumenico, zato je priporočljivo počakati z dosajanjem novih trt, dokler se stanje v vinogradu ne ustali in se simptomatične trte ne pojavljajo več.

V primeru krčitve celotnega vinograda in ponovnega sajenja trt je pomembno, da so pred ponovnim sajenjem čim bolj temeljito odstranjeni vsi ostanki korenin trte.

Na okuženih območjih, kjer zaradi razširjenosti zlate trsne rumenice izkoreninjenje ni več mogoče in zato fitosanitarni inšpektor ne odreja odstranjevanja okuženih trsov, pa je možnost povrnitve škode za posamezne odstranjene simptomatične trse v obliki nadomestila. Na okuženih območjih se izvajajo ukrepi zadrževanja in z odstranjevanjem posameznih okuženih in simptomatičnih trsov se pomembno vpliva na zmanjšanje potenciala in upočasnitev širjenja okužb z zlato trsno rumenico. Zaradi odstranjevanja posameznih okuženih trsov v večini vinogradov ni potrebna obnova celotnega vinograda, zato ni potrebe po zamenjavi opore, sortimenta ali sistema sajenja.

5. STROŠKI IZVEDBE IN NAČIN FINANCIRANJA UKREPOV

Stroški izvedbe predlaganih ukrepov proti zlati trsni rumenici predstavljajo izplačila vinogradnikom za obnove vinogradov po izkrčitvi, za izplačila za povrnitev škode zaradi uničenja posameznih trsov v obliki nadomestil in odškodnin, za povečan obseg spremljanja navzočnosti zlate trsne rumenice in njenega prenašalca, za kampanjo obveščanja in ozaveščanja ter za povečan obseg dela v okviru inšpekcijskega nadzora.

Vinogradnikom na okuženih območjih bo omogočeno nadomestilo za škodo zaradi uničenja posameznih trsov na kmetijskih gospodarstvih, kjer so bili odstranjeni okuženi oziroma simptomatični trsi. Za krčitev celega vinograda, če je okuženega več kot 20 % vinograda, in za nadomestitev oziroma obnovo izkrčenih vinogradov so na voljo ukrepi skupne kmetijske politike (opisani v nadaljevanju). Zato se za ukrep nadomestila za povrnitev škode zaradi uničenja posameznih trsov upošteva delež od nekaj okuženih trsov do največ 20 %, torej v povprečju okoli 10 % okuženosti posameznega vinograda. Na okuženem ljutomersko-ormoškem območju, kjer je prišlo do izbruha bolezni, je okoli 1600 ha vinogradov. Po podatkih iz Registra kmetijskih gospodarstev znaša povprečna gostota sajenja vseh prijavljenih vinogradov 4000 trsov/ha. Povprečna vrednost posameznega trsa v posajenem vinogradu je okoli 5,5 eura. Na podlagi navedenih podatkov to znaša skupno okoli 2.200.000 eurov za ukrep nadomestil posamičnih uničenih trsov, če bi upoštevali izplačilo nadomestila za krčitev posameznih trsov kmetijskim gospodarstvom (približno 1000 ha) na območju izbruha. To je zgolj približna ocena, saj dejansko število okuženih vinogradov in dejanska stopnja njihove okuženosti nista poznana. V letu 2021 je bilo od skupno 1600 ha vinogradov na tem območju pregledanih okoli 230 ha (približno 14 % površin) in je delež trt s simptomi v posameznih vinogradih znašal od manj kot 1 % do več kot 50 %. Glede na dosedanje ugotovitve pa se delež hitro povečuje. Prav tako so možni novi izbruhi na drugih okuženih območjih. Zato ocena stroškov za ta ukrep v obdobju treh let znaša do 3.200.000 eurov.

V primeru krčitve celih vinogradov zaradi okuženosti več kot 20 % je predvideno sofinanciranje ponovne zasaditve vinograda po obvezni izkrčitvi zaradi zlate trsne rumenice. Za intervencije v vinskem sektorju ocenjujemo 250.000 eurov letno, kar bi zadostovalo za okrog 15 ha letno (ob upoštevanju povprečne podpore v preteklih letih) ter skupaj okoli 4.400.000 eurov za intervencije za razvoj podeželja.

Zaradi naraščanja okužb v varovalnem pasu okoli množičnega izbruha zlate trsne rumenice na ljutomersko-ormoškem območju z okolico in predvidoma tudi v varovalnih pasovih okoli drugih okuženih območij v Sloveniji ocenjujemo, da se bo v letošnjem in prihodnjih letih najmanj podvojilo število odstranjenih okuženih in simptomatičnih trsov, odrejenih s strani fitosanitarnega inšpektorja, in posledično bo več tudi odškodnin za uničene trse ob saniranju žarišč okužb. Za uničene trte zaradi zlate trsne rumenice ocenjujemo do 700.000 eurov odškodnin letno.

V okviru nacionalnega programa monitoringa za ugotavljanje in spremljanje navzočnosti zlate trsne rumenice se bo glede na širjenje okužb povečal obseg zdravstvenih pregledov trt, monitoringa škrtatkov in laboratorijskega testiranja za ugotovitev obsega širjenja. Povečano število pregledov, vzorčenja in laboratorijskih analiz bo tudi v okolici žarišč, matičnih vinogradov, matičnjakov in trsnic. Okrepila se bo strokovna podpora za iskanje učinkovitih orodij in ukrepov za zatiranje in preprečevanje širjenja ter preučevanje epidemiologije zlate trsne rumenice z znanimi in možnimi prenašalci. Posledično se bodo za navedene aktivnosti povečali stroški dela in materialni stroški do 300.000 eurov na letni ravni.

Za obvladovanje zlate trsne rumenice na okuženih območjih in varovalnih pasovih za zlato trsno rumenico, še zlasti na območju množičnega izbruha, bodo dodatni stroški povezani z izvajanjem inšpekcijskega nadzora. Z izvajanjem sistematičnega in poostrenega nadzora nad izvajanjem ukrepov odstranjevanja okuženih trt/krčitev vinogradov in tretiranja prenašalca s fitofarmaceutskimi sredstvi ter drugih obveznosti vinogradnikov na razmejenih območjih se bodo povečali stroški dela zaradi povečanega obsega dela inšpektorjev in materialni stroški, povezani s potnimi nalogi in pomočjo študentov. Skupni stroški za izvedbo povečanega obsega nadzora znašajo do 100.000 eurov letno.

Za izvedbo kampanje obveščanja in ozaveščanja na nacionalni ravni in ljutomersko-ormoškem območju o izvajanju preventivnih ukrepov in pomenu zgodnjega ter pravočasnega odkrivanja novih okužb za zaustavitev širjenja bolezni ocenjujemo potrebna sredstva v višini do 20.000 eurov letno. Sredstva so potrebna za pripravo in distribucijo različnih informativnih gradiv in izvedbo oglaševanja prek različnih medijev (radio, TV, glasila) v ponavljajočih se obdobjih.

Ocena stroškov za izvedbo programa za obdobje 2023–2025:

Ukrep	Stroški izvedbe programa po letih (EUR)			
	2023	2024	2025	2026
Ponovna zasaditev vinogradov/ I. steber SKP	0	250.000	250.000	0
Postavitev novih vinogradov/ II. steber SKP	0	2.200.000	2.200.000	0
Nadomestila za posamezne trse	1.200.000	1.000.000	1.000.000	0
Odškodnine	700.000	700.000	700.000	
Ugotavljanje/spremljanje navzočnosti zlate trsne rumenice in njenega prenašalca	300.000	300.000	300.000	0
Povečan inšpekcijski nadzor	100.000	100.000	100.000	0
Kampanja obveščanja in ozaveščanja	20.000	20.000	10.000	0
Skupaj po letih	2.320.000	4.570.000	4.560.000	0
SKUPAJ	11.450.000			

Način financiranja izvedbe ukrepov za obdobje 2023–2026:

Ukrep	Način zagotavljanja sredstev po letih (EUR)			
	2023	2024	2025	2026
Ponovna zasaditev vinogradov/ I. steber SKP	0	250.000	250.000	0
Postavitev novih vinogradov/ II. steber SKP	0	2.200.000	2.200.000	0
Nadomestila za posamezne trse	1.200.000	0	0	2.000.000
Odškodnine	700.000	0	0	1.400.000
Ugotavljanje/spremljanje navzočnosti zlate trsne rumenice in njenega prenašalca	300.000	0	0	600.000
Povečan inšpekcijski nadzor	100.000	0	0	200.000
Kampanja obveščanja in ozaveščanja	20.000	0	0	30.000
Skupaj po letih	2.320.000	2.450.000	2.450.000	4.230.000
SKUPAJ	11.450.000			

Sredstva za povrnitev škode za posamezne uničene trte zaradi zlate trsne rumenice v obliki nadomestila na okuženih območjih in v obliki odškodnin na varovalnih pasovih, ki bo nastala vinogradnikom v letih 2024 in 2025, bodo zagotovljena v posebnem delu proračuna za leto 2026.

V delu, ki se nanaša na spremljanje in ugotavljanje navzočnosti zlate trsne rumenice in njenega prenašalca ter na izvedbo kampanje obveščanja in ozaveščanja, se bo program v letih 2024 in 2025 izvajal skladno z zagotovljenimi sredstvi v posebnem delu proračuna za leta 2024, 2025 in 2026.